

**MERSİN KENT KİMLİĞİ, GELENEK VE YENİLİK:
MERSİN'DE KENT EKOLOJİSİ¹**

Prof. Dr. Ayşe EVEREST²

Dr. Öğr. Üyesi Lale YILMAZ³

ÖZET

Mersin, Türkiye'nin Akdeniz kıyısında 19. yüzyılın ilk yarısında kurulmuş bir liman kentidir. Günümüzde ise geleneksel kültürüyle birlikte kentsel mirasını korumaya çalışan bir kent durumundadır. Değişen demografik yapısı ve mimarlığıyla Anadolu'daki pek çok kent gibi kimliğini koruma çabasındadır. Limanın ticari anlamda varlığını sürdürmesi Mersin'in önemini yitirmediğini gösterir. Diğer taraftan iç ve dış göç alan bir kent olarak kültürel dönüşümü yaşamaktadır. Kıyı şeridi de dahil olmak üzere gökdelenlerin inşası, çarpık kentleşmeyi getirmiştir. Çalışmanın amacı Mersin kentinin evrim sürecini günümüze ulaşan kent dokusu ve yapılarıyla belirleyebilmektir.

Makalede Pozcu, Çamlıbel, Kiremithane Mahallesi ekseninde kentsel belleğin izleri araştırılmıştır. Bu semtler fotoğraflanarak modern kentin yanı sıra korunması gereken ve restore edilmiş yapılar belgelenmiştir. Sonuç olarak kentin yerlileri tarafından sahiplenilmeye ve korunmaya çalışılsa da kamu kurumlarının sistemli bir biçimde konuya eğilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Mersin, Anadolu'da Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Safranbolu gibi yerel özelliklerini koruyan Akdenizli bir kent olmayı fazlasıyla hak etmektedir.

Anahtar Kelimeler : Mersin, Kent Tarihi, Kentsel Dönüşüm.

¹ Bu Makale 27-29 Nisan 2019 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiri geliştirilmiştir.

² Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, ayseeverest@mersin.edu.tr

³ Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, laleyilmaz@mersin.edu.tr

GİRİŞ

Kentler yapısal özelliği itibariyle yaşayan varlıklardır ancak yaşamları sonlanmaz, günbegün dönüşüm sürecini yaşarlar. İnsanın, oldum olası, ilkel yerleşmelerden büyük kentlere değin doğayı düzenlemeye ve geliştirdiği sistemleri uygulayarak sürdürmeye çalıştığı söylenebilir. Çoğunlukla doğanın yeniden sınırlarını belirleyerek gerçekliğini kanıtladığı kentler, insanın barınma, çalışma ve üretme habitatlarıdır.

Wu (2014), herhangi bir kentsel alanın (kasaba, şehir veya metropol) devlet kurumları ve bireysel araştırmacılar tarafından farklı şekilde tanımlanmış olduğuna dikkat çekmiştir. Bu tanımların çoğu üç temel etmenden birine veya daha fazlasına dayanır: toplam nüfus sayısı, nüfus yoğunluğu ve inşa edilmiş yapılar. Genel olarak, kentsel alanların birçok ortak özelliği paylaştığı belirlenmiştir. Bunlar, yüksek nüfus yoğunluğu, çok sayıda yapı, geniş geçirimsiz yüzeyler, değişken iklim ve su koşulları, hava kirliliği ve değiştirilmiş ekosistem işlev ve hizmetleridir (Grimm, 2008; Mc Intyre, 2011, Pickett, 2001'den aktaran Wu, 2014: 209-221).

Akdeniz, Cebelitarık Boğazı'ndan Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz'e doğru uzanan, iki ucu dar, ortası geniş bir denizdir. Oluşan boğazlar ve yarımadalar gibi coğrafi biçimler Akdeniz'i Ege Denizi, Karadeniz, Adriyatik ve Tiren Denizi alanlarına ayırır (Braudel, 2007: 15-16). Bütün olarak düşünüldüğünde coğrafik keşifler öncesinde Akdeniz ve bağlı olduğu denizler, hızlı ve güvenli tek merkezi ulaşım alanı olarak liman kentleri ile, ulaşım, ticaret ve kültür yaşantısının merkezleri ve sürdürücüsü olagelmıştır. Türkiye'nin Akdeniz kıyılarında da kurulan kentleri de, kültürel çeşitliliğin olduğu kadar ticari ve ekonomik değiş-tokuşun sağlam birer liman-kalesi olmuştur.

Braudel'e göre Akdeniz kentlerinin planı düzenli veya kendiliğinden biçim almış durumda olsa bile ticaret düzenine göre kurulmuştur. İslam kentlerinin karasal düzeni ise farklıdır; merkeze konumlandırılmış bir cami ve çevresinde kurulu medrese, han, hamam gibi sosyal yapılardan oluşmaktadır (Braudel, 2007: 133-134). Yunan-Roma ve Bizans kültüründe sürdürülen agora-forum-meydan anlayışı, İslam kültüründe külliye yapılarıyla sosyal-kültürel merkeze karşılık gelir. Gülnar, Mut ve Kemaliye'de görüldüğü üzere, kademeli bir biçimde nehirde sonlanan çeşmeler kültürünün mahalle içi yaşayan birimleri olarak yerleşimler konumlandırılmıştır. Hititlerin Kuzuwa'sı, Yunan kültürünün Efes ve Soli'si kıyı ticari kültürüyle inşa edilmiştir.

Çevreyi kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirip ya da kendi davranış ve tutumlarını değişen çevresel koşullara uyumlu hale getiren insan "kültürel bir ekosistem" oluşturmuştur (Rees, 1997: 71'den aktaran Karadağ, 2009: 31-47). Bilinen o ki, Hititlerin Akdeniz'e inerek Kıbrıs, Mısır ve Suriye' de etkinlik kazandığı II. binden başlayarak, Türkiye kıyılarında yer alan liman yerleşmeleri de Mersinli ve Tarsuslu kültürümüzü oluşturmaya başlamıştır.

Günümüzde Çin'de bir eyalet köyü, "dünyanın merkezi" olarak tanıtılan Çatalhöyük, Nevalı Çori gibi höyükler ve Kapadokya'da görüldüğü gibi yeraltında yaşamını sürdürmekte iken, toplumun büyük bir bölümü de "yerçekimini kırıp Mars'a ulaşmak isteyen kentliler" misali Hong Kong, Los Angeles, Caracas zincirine katılan İstanbul'un gökdelenlerini tercih etmektedir (Orsi, 2005). Kent yapısı, 'insan örgütlenmesinin temeli olarak rekabete dayanan' ve 'arazi kullanım alışkanlıklarını açıklamada kültürel ve motivasyonel faktörleri' incelemeyi mimarlara bırakan geleneksel ekolojinin aksine, "çağdaş kent ekolojisinin de simbiyoz ve komensalizm anlamında karşılıklı bağımlılığa" dayandığı bir ortama sahiptir (Berry ve Kasarda, 1977).

Kent ekolojisinin projeler bağlamında uygulanabilirliği belediye ve bağlı buldukları resmi kurumlar ve yerleşimciler tarafından yönlendirilen Mersin, Türkiye'nin Akdeniz

kıyısında 19. yüzyılın ilk yarısında kurulmuş küçük bir liman kentiyken, 2019’da geleneksel kültürünün yanında kentsel mirasını korumaya çalışan bir kent durumundadır. Değişen demografik yapısı ve mimarlığıyla Anadolu’daki pek çok kent gibi kimliğini koruma çabasındadır. Limanın ticari anlamda varlığını sürdürmesi Mersin’in önemini yitirmediğini gösterir. Diğer taraftan iç ve dış göç alan bir kent olarak kültürel dönüşümü yaşamaktadır. 2017-2018 yılında 55.779 kişi göç almıştır (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067). 2017 yılında, kentin birçok bölgesinde, kıyı şeridi de dahil olmak üzere gökdelenlerin inşası, kademeli dört ve on katlı beyaz binaların içinde dengesiz bir görünüm sergilemiştir. Kentte kedi, köpek, karga ve martı popülasyonu insan etkisiyle artmış, baykuş, yılan gibi insana yakın yaşayan bazı hayvanlarla kum zambağı, kıbrıs akasyası, mersin, hint yağı gibi bitkiler azalmıştır. Mersin, 19. yüzyıl itibariyle liman kenti olarak gelişmiş, kozmopolit yapıda bir kent olma özelliğini günümüzde yüksek eğitim kurumlarının, kent yaşam olanaklarının varlığı ve çeşitliliğinden kaynaklanan iç ve dış göçler ile artan nüfusu yoluyla sürdürmektedir.

Günümüzde modern kentleri yıkan doğal afetler arasında başta deprem (Taşkent), volkan (Peru, Meksika; Akopulco, 2018), sel, çığ, tsunami ve adalar gibi iklimsel olsa da yapay nedenler; yangın (California, Atina, 2018), Balkan ülkelerinde yaşanan savaş ile Yugoslavya’nın bölünmesi ve artçı Bosna Savaşı, günümüzde Irak (Kerkük’te yanan tarihi Kayseri Çarşısı TİKA’ca onarıma alındı; 7.11.2018), Suriye, Libya, Yemen’de yaşanan savaşlar ve nükleer sızıntılardır (Kiev, Çernobil’de 1986, Japonya’da 2011). Veba, kolera, çiçek gibi salgın hastalıklar da buna eklenebilir. İstanbul’da on yıl öncesi yaşanan kar tatilleri gibi Mersin’de 2017 yılında olduğu gibi, 06.11.2018 tarihinde eğitim ve öğretimde sel tatili yaşanmıştır.

Gerçekte var olmayan bir ülkenin veya sanal bir ülkenin vatandaşı olmak için para yatıran azınlığın yaşadığı günümüz dünyasında kentlerin asli kimliğini korumak zorluklarla doludur. II. Dünya Savaşı’nın yıkımı sonrasında eski haline benzer şekilde kurulan ve korunan Avrupa kentleri (Paris, Prag, Berlin, Viyana, gibi) genç ve paralı bireyleri kendine çekerken insanlık Kudüs, Şam, Bağdat, Sana gibi üzerinde patlayan bombalarla yerle bir olan “kadim kentleri” koruyamamıştır. Patlayan bombalardan Ankara, İstanbul gibi Mersin’de endişe ve sabrı bir arada yaşamak ve savuşturmak zorunda kalmıştır. Anadolu kadim kentlerle doludur; Mersin günümüzde de bir liman kentidir, Tarsus ise içine aldığı en eski “kadim” liman kenti (Taş, 2008).

“Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa”, 16.06.2005 tarihinde TBMM’de kabul edilerek 05.07.2005 yılında Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Yürürlüğe giren bu yasa kapsamında belediyeler yenileme alanları belirlemişlerdir. Eyüpgiller (2013), İstanbul Tarihi Yarımada yenileme alanları kapsamında kent dokusunun korunmasının salt sokak ve konut cephelerinin korunmasından ibaret olmadığına, sosyal doku ve mekansal özelliklerin de korunarak geleceğe aktarılmasına dikkat çekmiştir. Her ilinde bir kültür mirası değeri taşıyan Türkiye için bütünsel bir koruma programı geliştirilmesi gerekir (41-55).

Çalışmanın amacı, Mersin kentinin evrimini günümüze ulaşan kent dokusu (1990-2018) ve yapılarıyla belirleyebilmektir. Bu kapsamda Kiremithane Mahallesi/Çamlıbel, Pozcu, Çiftlikköy ve Mezitli/Erdemli ekseninde Mersin’in kentsel belleğinin izleri araştırılmıştır. Mersin’in farklı ilçelerindeki bu semtler ziyaret edilmiştir. Modern kentin yanı sıra korunması gereken ve restore edilmiş yapıları belgelenmiştir. Çalışmada kentin yok edilen tarım alanları üzerinde yükselen konutların yarattığı karışıklık ve çarpık kentleşme belirlenerek öneriler sunulması da amaçlanmaktadır. Çalışma, birçok yaşamsal bileşeni bir arada barındıran Mersin örneği üzerinde, Türkiye’deki kentlerin yapılaşma sorunu, kent

dokusunun belirli merkezlerinde plansızca dönüşümünü belgeleyerek, kent ekolojisi çalışmalarına katkıda bulunma amacıyla önem taşımaktadır.

1. ALAN YAZIN

Kent ekolojisi (urban ecology) çalışmaları, 1920'lerden bu yana insan ekolojisi ve sosyolojisine odaklanarak yapılmaya başlanmıştır (Wu, 2014: 209-221). Kent ekolojisi, tüm kenti kapsayan ve ekosistem olarak gören veya kent ortamındaki insan ve dışındaki organizmalara odaklanan şehir ekolojisi olarak sınıflandırılır (Grimm vd., 2000; Wu, 2008'den aktaran Wu, 2014: 209-221). Kentsel ekolojinin çağdaş bir tanımı şöyledir: "kentlerin içindeki organizmaların bolluğunu ve dağılımını belirleyen süreçleri, organizmalar arasındaki etkileşimleri, organizmalar ile çevre arasındaki etkileşimleri ve ekosistemler yoluyla enerji ve malzeme akışlarını" kapsayan bir bilimsel çalışma yöntemidir. Kentsel ekoloji, neredeyse 90 yıllık bir gelişimden sonra, coğrafya, planlama, sanat tarihi gibi sosyal bilimleri birleştiren gerçekten disiplinlerarası bir girişime dönüşmüştür. Mevcut araştırmaların en belirgin itici gücü, kentsel sürdürülebilirlik ve temel konu, insan refahı ile ilgili kentsel ekosistem hizmetleridir (Wu, 2014: 209-221).

Çelikyay ve Aytakin'e göre (2016), "Her türlü arazi kullanımına ilişkin yer seçimi süreçlerinde, kent ekolojisi açısından bakılarak, planlamayı iki temel aşamaya dayandırmak gerekmektedir; bunlardan birincisi, stratejik çevresel değerlendirmeler ve mevcut kullanımların etki değerlendirmeleri, ikincisi ise doğal kaynak analizleriyle mevcut ve önerilecek arazi kullanımlarının arazi kaynaklarına uygunluk analizleridir" (213-223). Mersin için bunlar kısmen yapılmıştır (Ünlü, 2007).

Kültürel ekoloji teorisine göre insan toplulukları sahip oldukları sosyal yapı ve aktiviteler ile yaşayan canlı organizmalardır ve insan sahip olduğu kültürel altyapı ve çevreyi kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirir ya da kendi davranış ve tutumlarını değişen bu yeni çevresel koşullara uyumlu hale getirir (Rees 1997: 71'den aktaran Karadağ, 2009: 31-47). Bu durum, kentlerde doğal alanların yeniden düzenlenebilir ve üretilebilir alanlar olmasına yol açmaktadır (Postone, 2007'den aktaran Hidalgo, vd., 2018). Mersin'deki ve Türkiye'deki durumun temel nedenleri ise Naycı tarafından şöyle açıklanmıştır:

"Ülkemizde çok sayıda ve zengin kültürel peyzaj değerleri bulunmakla birlikte mevcut yasal mevzuatımızda 'kültürel peyzaj alanı, kırsal sit' ya da 'kırsal peyzaj alanı' tanımlarının olmaması nedeniyle bu alanlar kentleşme, turizm, modern tarım teknikleri gibi nedenlerle hızla tahrip olmaktadır. Koruma mevzuatımızda tanımlandığı üzere arkeolojik ve doğal değerlerimiz, doğal ve arkeolojik sit alanı olarak koruma altına alınmaktadır. Ancak korunması gerekli arkeolojik ve doğal değerlerin homojen ve geniş alanlara yayıldığı durumlarda bu araçların kullanımı yeterli değildir." (Naycı, 2015: 65-89).

Konya'da 898, Antalya'da 880 ve Mersin'de 532 sit alanı ve 1100 tescilli yapı alanı bulunmaktadır. İlginç bir şekilde aynı sıralamayı varolan endemik bitki sayısı konusunda da görmekteyiz. Bu durum bu üç kentin Türkiye'deki öneminin de vurgusudur. Ancak 2013 yılında ÇED raporlarındaki bir yönetmelik hükmüyle başlatılan değişiklikler, bu tescilli ve tescilsiz doğal ve kültürel anıtların/alanların varoluş mücadelesini ortaya çıkarmıştır. Mersin kentinin fiziksel büyüklüğü ve ölçeğine bağlı olarak, kentsel karakterinin oluşumu 19.-20. yüzyılın ilk yarısında sağlamıştır. (Güneş, 2010: 22) verilerine göre, kent, günümüzdeki sınırlarıyla karşılaştırıldığında yalnızca kent merkezini kapsayan bir alanda konumlanmıştır. Esasen yeryüzünde kentlerin çelişkili konumu mimarlar ve kent planlamacıları alanında geniş çerçevede ele alınan bir konudur. Çünkü her daim "Kent, yeterince ışık almayan, içinde yeterince hızlı devinilmeyen, yeterince metrekarede yaşanmayan, yeterince temiz olmayan ve hepsinden önemlisi yeterince disiplini olmayan bir mekandır." (Tanyeli, 2017: 132).

Kentlerin toplumsal ve ekonomik bir mekan olmalarının yanında bir ekosistem olduğunun önemi belirtilmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişme ise kentsel ekosistemin korunması, bütüncül olarak geliştirilmesinde temel ilkeleri ortaya koymaktadır (Özcan, 2007).

Kent ekolojisinin amacı “mevcut doğal ve toplumsal çevre bileşenleri ile uyumlu, koruma-kullanma dengesini daima gözetken, üreten, kendi sorunlarıyla baş edebilen kentler yaratmaktır (Karadağ, 2009: 31-47). Kentlerin büyümesi ve gelişmesi kaçınılmazdır, bu bakımdan “Çevre-büyüme yaklaşımı, kavramsal olarak çevreden ekolojiye geçmekte ve ekolojik açıdan anlamlı bir gelişmeyi, büyümeyi dışlamadan ekolojik öğeleri dikkate almak gibi bir ana konu çevresinde gelişmektedir (Özcan, 2007: 689-709).

Left & Corley (2009) ile Young & Wolf (2006), dünyadaki 1970-2005 arası kentsel ekoloji çalışmalarının bir dökümünü yapmışlardır. Bu tarihten sonrası araştırmalarda kentsel yeşillendirmeler ön plana çıkmış, kent içinde yaşayan tilki, örümcek, salyangoz, karınca, kediler ve kuşlar ile parklara ilişkin ekosistem incelenmiştir. Örneğin Sun ve arkadaşları (2019), yapay bir göleti olan parkta fotoğraf çeken ziyaretçilerin anlık algısını araştırarak bir programa dökmüştür. Mersin gibi nüfusu artan kentlerde kentsel yeşillendirmeler ön plana çıkar ve elden çıkmış ve dışarı atılmış doğal yapının taklitleri ve buna sabredebilen canlılar yıllar içinde dikkat konusu olurlar (Neoh et al, 2019; Zho et al, 2019).

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Veri toplama teknikleri olarak gözlem /fotoğraflama ve görüşmeden yararlanılmış, alan yazın araştırılmıştır. Birincil veriler gözlem ve görüşmelerle toplanmış, ikincil verilere ise alan yazınla ulaşılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır. Elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenip daha sonra açıklanarak yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). Nitel araştırmalarda insanların bakış açılarını, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada görüşme yöntemi kullanılır (Bogdan ve Biklen, 1992). Nitel araştırmada kullanılan bilgi toplama yöntemlerinden gözlem ise sosyal olguların gözlenerek anlaşılabilmesi varsayımına dayanır (Coffey ve Atkinson, 1996). Çalışmanın yöntemlerinden görüşmeye ait veriler, EK 1’de katılımcılara yöneltilen sorular, yanıtlar ve katılımcılarla ilgili kişisel bilgiler içeriğini taşımaktadır. Bu bilgiler, başlıklar halinde numaralandırılmış olarak yer almaktadır. Alan yazın araştırması ise kent ekolojisi, kentsel dönüşüm ve sürdürülebilirlik konularındaki bilimsel yayınları kapsamaktadır.

3. BULGULAR

Mersin, yıllarca doğu-batı doğrultusunda Akdeniz kıyısında uzanan bir kent olarak tanımlanırdı. Ancak günümüzde kentin kapladığı alan batıya olduğu kadar kuzey yönüne de genişlemektedir. 21. yüzyılın başlarında kentin yaklaşık 8000 hektar bir alan kapladığı belirlenmesinin yanında Mersin çevresindeki 91000 hektarlık geniş bir alanın şehrin mekansal gelişiminin doğrudan veya dolaylı yoldan etkisi altında olduğuna dikkat çekilir (Sandal, Gürbüz, 2003: 117-130). Bu durum kentte odak noktalarını artırmış ve dağınık çok merkezli bir görünüme yol açmıştır.

Mersin’deki ilk gökdelen “Metropol” adını taşır. 1996 yılında Adana’dan Mersin’e Metropol’ün hızlı asansörüne binip üst katındaki döner gazino-kafede bir kahve içebilmek ve çevresindeki bembeyaz konutları seyredebilmek için insanlar kenti ziyaret etmişlerdir (F. 1). Aslında Mersinliler, Metropol ile ne yapacağını o tarihlerde pek bilememişlerdir. Altındaki çarşı ve Mersin Üniversitesi’ne kiraya verilen iki katı ile ışıklı çarşı girişi ve girenleri karşılayan

kibar insanlar ile sadece üç-dört yıllığına belleklerde hak ettiği değeri kazanabilmiştir. O yıllarda Mersin Metropol odaklı ve Mersin Festivalinin yapıldığı lunaparkı ile doğası Orman Bakanlığınca tanıtılıp sevdirmeye hazırlanan bir kentti. Yörük kenti Mersin; katedraller ve kanallar kenti Ghent'e benzeyemezdi. "Duvarlı evler hem havasız, hem de hareket etmiyorlar" diyen Hotan'lı manevi babanın torunlarının kentiydi aslında. Sahillerde ise çiftçilik yapan ve Akdenizli İspanyollar gibi dinlenceyi ve eğlenmeyi seven bir kültür yerleşmişti. Kentin esnafı geç açıp erken kapatır ve saat 18:00'den sonra ulaşılmaz olurdu. Mersin, o tarihte ve yaklaşık on yıl boyunca Tunus, Ege Adaları ve Bodrum'daki gibi bembeyaz bir kenttir ve sahil ile yeşil-turuncu narenciye bahçeleri arasından Adana-Mersin-Antalya (E5 karayolu) mavi denizin kıyısından geçmektedir. Bu yol Davultepe çıkışından itibaren sit alanları ile Silifke, Mut, Gülnar ilçelerine ulaşmaktadır. Yıllarca beklemiş renkli boyalar hiç de renk dizaynı gözetilmeden 2000'lerde piyasaya ve kullanıma sürülünce Mersin de çok benzediği Marakeş gibi toprak rengi bir kent değil, renk bozuğu bir kent olmuş ve bina ile pano çarpıklığı olan bir dönem yaşanmıştır. Coğrafyası, trafikteki motosiklet ve araba keşmekeşi ise Nice gibidir. Farklı bir emniyet müdürü, trafikteki bu vurdumduymazlığı sadece iki yıllığına düzene sokabilmiştir. Ilıman iklimi, ücretsiz doğal alanları, ucuz ve çeşitli giyim ve yiyecek ürünleri ile Mersin göç almaya devam etmektedir.

Mersin'in merkezindeki Uray Caddesi, 20. yüzyıl başına kadar kentin ticari eksenini oluşturmaktaydı. 2019 yılı Mayıs ayında ise UrayArt Festivali'ne evsahipliği yapmıştır (F. 2). Gümrük Meydanı'ndan Kışla'ya doğru gidildikçe ticarethaneler seyrekleşir, günümüzde Atatürk Evi Müzesi olan yapıdan batıya doğru tamamen konutların bulunduğu mahallelere ulaşılmaktadır. Çamlıbel adıyla bilinen semtte ana aksı oluşturan caddede özgün nitelikler gösteren yapılar bulunmaktadır (Güneş, 2010). Aynı alanda günümüzde Kültür Mahallesi olarak adlandırılan Kiremithane Mahallesinde Fransız hastanesi olarak kullanıldığı semt sakini tarafından ifade edilen cumbalı, iki katlı kâgir Mersin evi (F. 2), ikinci el eşya dükkanlarının yerleştiği yıpranmış binalar ve taş binalı klinik/tanı merkezinin yer aldığı narenciyeli sokak ile nüfusun önemli bir bölümünü Suriyeli misafir/mültecilerin oluşturduğu, Noktaart tarafından duvar resmi çalışmaları gerçekleştirilen eski binaların büyük bölümü 4418. Sokakta yer alır. Kiremithane Mahallesi'nde duvar resmi (F. 3) çalışmalarını uygulayan sanatçı K1 numaralı katılımcı, açıklamalarında semtin çehresini değiştirmeye yönelik çalışmanın gönüllülük çerçevesinde uygulandığını belirtmiştir (bkz. EK 1, K1). Bu sanatsal proje fikrini geliştiren ve uygulanmasını sağlayan K2 numaralı katılımcı, duvar resmi çalışmalarının başlangıç ve geliştirilme sürecini, semt sakinleri üzerindeki etkisini özetlemiştir (bkz. EK 1, K2). Sokak sanatı, duvar resmi olarak adlandırılan bu süreçte Londra'dan başlayarak uluslararası şöhret kazanan sokak/duvar resmi sanatçısı Banksy'nin etkisi önemlidir (<http://www.banksy.co.uk/shows.asp>).

Semtin mutenalaştırılması (soylulaştırma-gentrification) ve günümüze uyarlanmasında bir adım olarak görülebilecek duvar resmi çalışmaları, kentin bir diğer noktasında Mersin'in Toroslar Belediyesi'ndeki Akbelen Toplu Konutları'nda sanatçı Nazife Bilgin Hazar tarafından halen aynı semtte uygulanmaktadır.

Mersin'in ilk kent kurgusu; merkezde Adliye, Valilik, Nüfus Dairesi, tren garı, Çocuk Kütüphanesi, Merkez Bankası, İş Bankası, İleri İlkokulu, Belediye Taş Binası, Müze, Opera-Bale Binası (Mersin Kültür Merkezi), Eski Otogar, Çocuk Yetiştirme Yurdu, Devlet Hastanesi, aynı yol üzerinde Eski Çarşı, Metropol, Tapu Dairesi, Defterdarlık, Orman Bölge Müdürlüğü, ve Kuruçeşme (Şeker Çeşme) üzerindedir. İlk kent kurgusunda bulunan Valilik, Otogar, Adliye, ilçe belediyeleri, yeni binalarına taşınmıştır. İl Çevre Müdürlüğü, eski tren garına yakın bir yerde kurulmuştu. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri bu alana yakındır. Yüzyüze görüşme yapılan K3 numaralı katılımcı ise, kentin odak noktalarına ilişkin bilgi verirken eski Adliye binasının bulunduğu yeri, Orman Müdürlüğü'nü, Defterdarlık ve Tapu

daresini belirtmiş, ayrıca Metropol binasının iki katının üniversiteye dönüştürülerek yeni bir odak noktası durumuna getirildiğini anlatmıştır (bkz. EK 1, K3).

Anadolu'daki kentlerin tamamına yakınının sorunu kentleşmenin plansız ve denetimsiz bir biçimde uygulanması ve bu durumun alışıldık bir uygulama konumuna geçmesidir. Tunçer ve Ercoşkun (2007), Antalya ilinde gerçekleştirdikleri çalışmada, kent 1985-1990 döneminde % 44,84 oranında kentsel nüfus artışının da etkisiyle plansız yapılaşmaya sahne olduğunu belirtir. Antalya örneğinde yaşananlar, Mersin kentinin günümüzdeki durumuyla benzerlik göstermektedir: “Belediye Meclis Kararları ile Plan Hükümlerinde yapılan değişikliklerle, ‘Kaçak Emsal’ denilen bir olgu hemen hemen tüm yapılarda uygulanmaya başlamış, üst katlarda kapalı çıkmaların emsale dahil olmaması nedeni ile yaklaşık % 30-50 arasında arttırılan yapı kullanma alanları yapı ve nüfus yoğunluklarının planlarda gösterilenden çok daha fazla olmasına neden olmuştur. Bu da teknik ve sosyal donatının giderek yetersiz kalmasına, aşırı ve yoğun bir kentsel doku sonucunu doğurmuştur (Tunçer ve Ercoşkun, 2007). Bu konuda görüşlerini aldığımız K7 numaralı katılımcı, Mersin’de semtlerin birbiri ardısına gelişimini özetlerken, Metropol’ün mezarlık alanının taşındığı alana inşa edildiğini, İstanbul’ dan gelen Şevket Pozcu tarafından kurulan ve günümüze aynı adla ulaşan semti ve sahil boyunca Jansen planının korunduğunu belirtmiştir (bkz. EK 1, K7).

Mersin, tarım ürünleri (fıstık, muz, domates, çilek gibi), özellikle narenciye üretimi bakımından Türkiye’nin önde gelen tarım kenti olma özelliğini sürdürmektedir. Ancak, Sandal ve Gürbüz’ün çalışması (2003), Mersin’de nüfus artışı, plansız konut yapımı ve tarım alanlarının yok edilmesini sayısal verilerle ortaya koymaktadır. Sınırsız yapılaşmanın nedeni iç ve dış göçlere bağlamaktadır. Mersin’de 1927’den 2000 yılına kadar geçen 73 yıllık sürede nüfus % 2443,3 oranında bir büyüme göstermiştir. Bu tarihi süreç içerisinde Mersin’deki nüfus artış hızı genelde Türkiye şehir nüfusu artış hızının üzerinde gerçekleştiği bilgisi önemlidir. Mersin, nüfus gelişimiyle birlikte mekansal genişlemesine devam etmiştir. 19. yüzyılın başında sadece 300 hektarlık bir yerleşim alanına sahip olan kent, 1940’lara kadar fazla bir değişiklik göstermemiş ancak, 2000 yılında yaklaşık 8.000 hektarlık bir alana yayılmıştır. 1980’den sonra Mersin çok hızlı bir şekilde Doğu-Batı yönlerinde ve 2000’lerde kuzey yönüne doğru yayılmıştır. Kuruluşundan günümüze kadar sosyo-ekonomik ve mekansal olarak devamlı gelişen Mersin, bu gelişmesini büyük ölçüde I., II., III. ve IV. sınıf topraklar üzerinde gerçekleştirmiştir (Sandal ve Gürbüz, 2003: 117-130). “Binlerce hektar verimli tarım alanını yok eden bu gelişme”, maalesef on yıl önce Adana’da da yaşanmıştır. Mersin’de K7 numaralı katılımcının yaşamı boyunca semtlerin birbiri ardına gelişimini izlemiş, kentin nüfus artışına bağlı olarak yapısının değişmesine tanık olmuş ve yayınlarda belgelemiştir (bkz. EK 1, K7).

Kentin kültürel varlığında önemli bir yer tutan sanat etkinlikleri, görüşlerine başvurduğumuz K5 numaralı katılımcıya göre Mersin’de “başta edebiyat, resim ve müzik” olarak biçimlenmiştir. K7 numaralı katılımcı ise, edebiyat Akkahve’de haftalık toplantılarda yapıldığını, Mersin’in kozmopolit nüfus yapısında Türkçe, Fransızca, Arapça konuşulduğunu belirtmiştir (bkz. EK 1, K 7).

Mersin’de ticaret ve üretim faaliyetleri kent merkezi ve liman çevresinde yoğunlaşırken, artan nüfusu barındırmak üzere, öncelikle çalışan nüfusa yönelik olarak açılan parseller, ağırlıklı olarak kentin kuzeyinde ve doğusunda gelişmiştir. Kentin batısında ise daha farklı bir konut gelişimi görülmektedir. Üst-orta ve üst gelir grubuna yönelik bu yazlık konut alanları, merkezin batı kısmında ilerlemiştir (Sarıkaya Levent, 2015: 1-22). Günümüzdeki kent sınırlarıyla ilgili olarak K9 numaralı katılımcı, Mersin merkezinin sınırlarını Tarsus, Kızılkalesi ve Silifke olarak ifade etmiştir.

Anadolu'nun pek çok kentinde olduğu gibi Mersin'de de geleneksel konutlar kısmen varlığını sürdürmektedir ancak, bu yapıların pek çoğu çökme tehlikesi nedeniyle belediyeler tarafından yıkılmaktadır (<https://www.mersinhaber.com/galeri-mersin-akdeniz-ilcesinde-tehlike-arz-eden-metruk-binalar-yikiliyor/1376>). Konuya örnek bir yapı, semt sakinleri tarafından "köşk" olarak tanımlanan ve İsmet İnönü Bulvarı'nda bulunan müstakil yapıdır (F. 5-6).

Günümüzde Mersin, kıyı şeridi boyunca inşa edilen gökdelenler ile doğal hava akışının engellendiği, güneş enerjisi yerine elektrik gücüyle çalışan yetersiz ısıtma-soğutma sistemlerinin kullanılarak enerji tüketiminin artırıldığı, yetersiz toplu taşıma sistemleriyle yeniden kurulmaya çalışılan bir kent görünümündedir.

Araştırmada Mersin kenti, katılımcı/anlatıcılara bağlı olarak beş bölgede incelenmiştir:

1. Pozcu Senti:

Kent nüfusunun uğrak yerleri olan sahil bölgesi ve yapılarının başlıcaları, Pozcu semtinin sahil bölümünde İl Tarım Müdürlüğü, Meteoroloji binası, Mersin Arkeoloji Müzesi ve Deniz Müzesi, Mersin MARİNA, kentin yeni cazibe merkezleridir. Pozcu'dan tren istasyonu ve eski otogara ulaşan sahil yolu içeriğinde bulunan Çamlıbel'in karşısında palmyeli/okalıptuslu alan; Orduevi (eski Kozahan), Deniz Feneri, Balıkçı Barınağı, Mersin Tenis-Yelken ve Yüzme Kulübü ise gerçek Mersinliler için cazibesini hiç yitirmeyen Mersin eski merkezinin bir devamıdır. Pozcu semtindeki Muğdat Camii/Hz. Muğdat Türbesi geleneksel ziyaret ve ibadet mekanıdır (F. 7).

Pozcu semtinde Hıfzısıhha, PTT binası (Türk Telekom), Alanya (Fırını) Sokağı çarşısı, çeşitli ürünlerin satışa sunulduğu, gıda üzerine yerel ve özgün bir alışveriş merkezi konumundadır. Pozcu semtindeki konutlar genellikle 4-5 katlıdır. Her bir binanın bahçesi bir diğer bahçeye açılarak ana caddeye (Adana-Antalya E-5 karayolu) doğru koridorlar oluşturur. Bahçelerde zeytin, hibiskus, dağınık selvi, Kıbrıs akasyası, kauçuk, dut, palmye, okalıptus, keçiboynuzu ağaçları görülmektedir. Pozcu'da az sayıda geleneksel konut varlığını sürdürmektedir (F. 8). Semtin eski sakinleri ise yeni inşa edilen binalara sahip olan Kuyuluk, Mezitli gibi semtlere taşınmıştır.

Yakın sayılabilecek bir geçmişte Çamlıbel ve Pozcu semtleri, çoğunlukla turuncu ağaçlı bahçeli evler ve sokaklardan oluşmaktaydı. Pozcu'da bulvar üzerinde Kitapsan, Dondurmacı Halil, Arapağa kahvecisi ve çarşıdan taşınan Gündoğdu İskender bulunmaktadır. Cazibe merkezi ise günümüzde pek çok kentte örnekleri görülen alışveriş merkezi FORUM Mersin olmuştur. 1990'lı yıllarda ise cazibe merkezi yakınındaki Kushimoto Sokağı'ydı (F. 9).

2. Merkez Çarşı, Çamlıbel, Kültür (Kiremithane) Mahallesi:

Merkez Çarşı'daki merkez Öğretmenevi, iki yıl önce yıkılan Çankaya parkının yanında kahve içilebilecek geniş bahçeli bir dinlenme mekanı olarak yalnız kalmıştır. Pozcu'daki en eski Turizm Otelcilik Meslek Yüksekokulu, günümüzde hizmet içi eğitim merkezidir. Bu yapının yanında ise sahile bakan Suphi Öner Öğretmenevi kurulmuştur. 2015 yılında Akdeniz Oyunları Yönetim Merkezi olarak bir yıl süreyle hizmet vermiştir. Akdeniz Oyunları'nın kalıcı yapıları ise, ikisi yenilenmiş toplam beş stadyumdur. Servet Tazegül Stadyumu bunlardan biridir. Uluslararası Akdeniz Oyunları'nın kısa süresi içinde kente gelen birçok yeni soluğun kalıcı olmasını sağlayacak bir olanak sağlamıştır. Söz konusu organizasyonlar, turizm açısından hareketliliğin yanında, nüfusun kente sahip çıkmasını, benimsemesini sağlayacaktır.

K4 numaralı katılımcı, sahilde bir Almanın yaptırdığı taş eve gelin geldiğini, Mersin kent sınırının İstasyon'dan başlayıp Müftü Deresi'nde sonlandığını, narenciye bahçelerinin

bulunduğunu, Müftü Köprüsü çevresinin kumsal ve bahçelerden oluştuğunu anlatmıştır. Sahile şimdi kullanılmayan “Flamingo Yolu” adının konmasında ise o dönemdeki bir TV dizisinden esinlendiğini belirtmiştir. Bölgedeki mahalle sayısının beş adet olduğunu ve bu mahalle isimlerinin Çanakkale Savaşı’na katılan gemilerden Mahmudiye, Osmaniye, Mesudiye, Nusretiye ve İhsaniye’den alındığını açıklamıştır. Çamlıbel’de ilk apartmanın 1970 yılında inşa edildiğini, konakların giderek apartmanlara dönüştürüldüğünü söylemiştir (bkz. EK 1, K4) (F. 10).

K7 numaralı katılımcı, kentin ana caddeleri ve nüfus durumunu “NATO yolu vardı, NATO’ya yeni üye olduğumuzdan belli ki bir yere yol sağlamak için yapılmıştı. Tevfik Sırrı Gür, Mersin’e geldiğinde yerli yabancı sayısı neredeyse eşitti. Onun zamanında Güzelevler Çamlıbel açıldı. Bahçe mahallesi kentin şimdiki Akdeniz ilçesine bakan tarafı olup “Arap uşakları” otururdu. Adana’da 1984’lerde bahçe mahallesinde de otururlardı, bahçelik güzel küçük evleri vardı” sözleriyle açıklamıştır (bkz. EK 1, K7).

Günümüzde kent merkezindeki sahil yolunda Mersin Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı Kongre ve Sergi Sarayı açılmıştır. Kongre merkezi kent sakinlerini bir araya getiren konser, söyleşi, tiyatro etkinliklerinin merkezi olmuştur. Dünyada pek çok kent, her yıl belirli dönemlerde düzenlenen geleneksel festivallerle ve organizasyonlarla anılmaktadır. Mersin kenti bu konuda oldukça yol almıştır; Sokak Çalgıcıları, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Farklı Kültürler ve Polifonik Koro konserleri, Klasik Müzik, Heykel, Türk Dünyası Tiyatro ve Turunç festivalleri gibi etkinlikler Kongre ve Sergi Sarayı ve sahil yolunda ücretsiz izlenebilmiştir.

Mersin, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de ticari limanı sayesinde canlı bir yaşantıya sahip olmuştur. K3 numaralı katılımcının dikkat çektiği, “pasavan” ile girilen ilk Mersin Serbest Bölgesi’nin sınırları; 04.03.1985 tarih 85/9200 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. 06.06.1985 tarih 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde resmi açılışı 03.01.1987 tarihinde yapılmıştır. Bölge, ilk aşamada 776 dönüm alan üzerinde kurulmuş olup süreç içerisinde yapılan ilaveler ile 836 dönüme genişletilmiştir. “Yap-İşlet-Devret” modelinde işletilmektedir. TC Ticaret Bakanlığı - Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir (<https://www.mesbas.com.tr>, 07.03.2019) (F. 11).

K9 numaralı katılımcı (bkz. EK 1, K9) Mersin kentinin odak noktasının liman olduğunu ifade ederken, K6 numaralı katılımcı ise Mersin limanı ve geçmişte Mersin’in ticari limanı ve ulaşımı konusunda, “Mersin bir ticaret kentidir ama sanayisi, Serbest Bölgesi, ilk meyve suyu, şarap ticareti ile her şeyden bir parçası olan karmaşık bir kenttir. Liman ve gemiciler eskiden çoktu. Gemiciliğe uygun ama gemiciliğin olmadığı bir yerdir. Vaktiyle bir amiral ‘güney sahillerinde gemicilik olmaz’ demişti. 1980’lerde İstanbul’dan buralara gemi kalkardı, İskenderun - Antalya, İzmir arası gemi seferleri, hatta kız kardeşimiz Ankara’dan bu yolu kullanarak yanımıza geldi, biz gitmek istediğimizde ise iptal olmuştu.” sözleriyle ifade etmiştir (bkz. EK 1, K6). Akdeniz’e ulaşan bu gemilerimiz için “Bu gemilerden Ankara ile Samsun, yıllarca tarifeli seferlerin dışında, özel kruvaziyer seferlerinde de kullanılmıştır. Bırakın ancak yaz aylarında yapılan Karadeniz sürat pastasını, İstanbul - İzmir hattı da iptal edildiği için bu iki kardeş gemi ancak yaz aylarında Çeşme - Ancona arasında sefer yapmışlardır. Sonunda özelleştirme kapsamına alınan bu son gemilerimiz birkaç kez satışa çıkarıldılarsa da alıcı bulamamıştır. Bu gün Karadeniz, Ege ve Akdeniz’e sefer yapan gemilerimiz yoktur” bilgisini aktarmıştır (Bozoğlu, 2013: <http://www.denizhaber.com>).

Kentteki en önemli meydan, Cumhuriyet Meydanı’dır. 2000-2013 açık hava konserleri, Mersin kültürler festivali çok da geniş olmayan bu meydanda düzenlenmiştir. Burada halen tüm resmi törenler düzenlenmektedir. Meydanın kuzey kesiminden doğuya

doğru Opera binası, eski hamam, kilise, Atatürk Evi Müzesi, Balık Pazarı, Ulu Cami ve Eski Cami yer almaktadır (F. 11-12). Mersin kent merkezi çoğu restore edilmeyi bekleyen yapılarla doludur. Örneğin birbirine yürüme mesafesinde bulunan üç “şıh türbesi”nin yer aldığı alandaki bahçeli taş evler (F. 13-14).

Mersin’in en eski otelleri de kent merkezinde yer almaktadır. Mersin Oteli ve ardından inşa edilen HiltonSA ve denize doğru uzanıp giden yolda yer alan sahil Martı Oteli kenti geçmişte ziyaret edenlerin güzellikle anımsadıkları konaklama tesisleridir. Geçen on yılda “Mersin’de otel yoksunluğundan turist gelemiyor” algısına nispeten bu konaklama yerlerinin sayısının artışı bir arkeoloji-sanat tarihi ve doğal alan cenneti olan (örneğin, Cennet-Cehennem) Mersin’de henüz bir turist artışına sebep olmamıştır. Mersin Üniversitesi’nin gelişmesiyle birlikte son on yılda özel hastane sayısı ve sağlık hizmeti kalitesi de artmıştır. Bugün Mersin’de tren istasyonu, Mersin merkezi ile Mersin-Antalya yolu istikametini takip eden bir düzlem içinde 50 özel otel ve 7 adet “apart, konaklama, suit, home” adı ile geçen turistik işletme bulunmaktadır.

Aşağıdaki listeye Erdemli sınırı sonrasındaki oteller ve yaylalardaki konaklama tesisleri dahil edilmemiştir:

Akdeniz; Mersin Oteli, Atlıhan Otel, Egemen, Nobel, Baranlar, Malabadi, Kar, Sultan, Royal Mersin, Dilara, Derya, Grand bulut, Grand Mardin-i, Grand ezel, Gondol, Monard, Othello, Uğur, Cityhome, Aktaş,

Mersin; Merada Suit Hotel, Viranşehir City Hotel, Park Yalçın, Bayraklı, Lüks Hotel, Derya,

Yenişehir; Hilton, Sultaşa, Divan, Nanova, Noax, V&M City, Nisa Home, Ayseli, Palmiye Konaklama, Forum Suit, Daily Home Apart,

Mezitli; GoldenKing, Yücesoy Liva, Vista Boutique, Soli-apart otel,

Çiftlikköy; Mersin Akbal Suit, U-part home, Çelikkol konaklama, MC Suit, Lara Suit, Mersin apart home, MTM Plus konaklama,

Erdemli: Deniz Kumu, Wonasis Resort& Aqua, Kargıpınarı; Cennet ev, Tömük; Deluxe İstanbul Resort (<https://tr.hotels.com>).

3. Çiftlikköy

Mersin Üniversitesi, 1992’de Metropol binasının iki katında kurulmuş daha sonra Yenişehir Kampüsü’ne taşınmıştır. Üniversitenin Çiftlikköy Kampüsü ise 1996’da faaliyete başlamıştır ve Türkiye’nin en geniş kampüsleri arasındadır. Kampüs çevresi hızlı bir yapılaşmaya uğramış, narenciye bahçelerinin yerini yüksek katlı siteler almıştır. Üniversitelerin varlığı kampüs çevresindeki köy yerleşmelerinin yapısını çoğu zaman değiştirmiştir. Çiftlikköy kampüsünün çevresi kısa sürede çok katlı yapılarla yeniden şekillenmiştir. Mersin doğal alanların tahribi, imar özgürlüğü, koruma bilincinin noksanlığıyla kendini yeniden üreten ancak çarpık bir kentleşmenin örneği olmaktadır (F. 15).

Mersin Üniversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Vural Ülkü, Mersin ile ilgili ilk anılarını şöyle aktarmıştır: “Ankara’dan davet edilmiştik, Sertavul’a gittik köyde bize koyun kesildi, 30-40 kişi vardı, yer olmadığından çoğu misafir arabalarda yattı. Biz iyi ağırlandığımızı ballandıra ballandıra anlatınca başka dostlarımız da oraya gittiler. Bir de Alahan’a gitmiştik. Kaldığımız otelden Kıbrıs’a gitmenin kolay olmadığını anlayıp göremeden dönmüştük (...)” (EK 1, K6).

Üniversiteden ulaşılan Mersin’in ilk AVM’si PalmCity kurulmuştur. Gözne yolunda yer alan Hayvan Barınağı, geri dönüşüm fabrika ve arıtma tesisleri kentin sosyal sorumluluk

ve çevre bilincine ilişkin, belediyeye ait bir yapılardır. Ancak aynı hayvan barınağı, 2017'ye dek geçici olarak Çiftlikköy Kampüsünde misafir edilmiştir.

Çiftlikköy'ün trafoyun yanındaki son anıt selvisi 2017' de ortadan yok olmuştur. Köy Hizmetleri Binası İl Özel İdare Binası olarak kısa süre kullanılmış, şimdi güzel bahçesiyle terkedilmiş durumdadır. Yakınındaki SERDAR Peysaj ise halen varlığını korumaktadır.

4. Mezitli/Erdemli yolu:

Mezitli'de Liva Otel, Golden King, Martı Otel sosyal statü göstergesi hizmet vermektedir. Mersin'de turizmin yaygınlaşmaması nedeniyle tur gruplarının tamamına yakını tarafından Mersin'de konaklama seçeneği göz ardı edilmektedir. Her yıl "Soli Güneş Festivali" yapılan, Mersin'de Soli-Pompeipolis Antik Kenti ise çevresindeki yapılaşmanın içinde dar bir kazı alanı olarak önemli buluntuların gün ışığına çıktığı bir arkeolojik sit alanıdır. Liman alanında ve höyükte kazı çalışmaları sürdürülmektedir. "Soli Höyük'te, Hitit terası olarak adlandırılan doğu yamaçtaki bölümde 15. Yüzyılda kullanılan sur duvarları tabakasında silo ya da mutfak olarak kullanılan mekanlarda arpa, çatal siyez buğdayı, mercimek tüketilmiştir" diye aktaran Prof. Dr. Remzi Yağcı, "Soli, günümüzde, yerleşim bölgesi arasında kalmıştır. Ayakta kalmayı başarabilmiş kalıntılar yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu yüzden, yürütülen kazı çalışmaları kurtarma amaçlı olarak da kabul edilebilir. Kazı projesinin amacı kentin dip tarihini, arkeolojik buluntularla aydınlatmak ve kentin tarihsel çevresine uygun olarak korunup ayağa kaldırılmasını sağlamaktır" sözleriyle Soli'den adını alan ve Atatürk'ün de ziyaret ettiği bu önemli antik limanın karşılaştığı çevresel tehdiye dikkat çekmektedir (<http://www.yumuktepe.com/soli-pompeipolis/>, Erişim tarihi: 4/4/2019; Yağcı, Yiğitpaşa, 2016: 108-118).

Erdemli, plaj ve yazlık sitelerin kurulduğu uzun bir sahil şeridinde sahiptir. Kent merkezinin dışında kalan Erdemli'de günümüze ulaşan sosyal aktivite merkezi olarak Atış Poligonu bulunmaktadır. Erdemli'de doğa ve yapılaşma arasındaki karşıtlık belirgin bir biçimde görülmektedir. Kıyı boyunca otoyoldan denizin görülmesini engelleyen yüksek katlı yapılaşma ile birlikte bahçeli müstakil konutlar bir aradadır. Olasılıkla kısa bir süre öncesine kadar müstakil konutların cephesi denize kadar açık bir alana sahipti. Ancak kıyıda yapılaşma bu konutların otoyol ile yeni yapıların duvarları arasında bırakmıştır. Yapılaşmanın henüz başlatılmadığı küçük alanlarda ise yabancı hardal otları, saz bitkileri, muz, yenedünya, Kıbrıs akasyası ağaçları, gibi kalıntı durumunda doğal izler göze çarpmaktadır (F. 16-17). Mersin kent merkezine yakın doğa alanları ise, 100. Yıl Davultepe Milli Parkı, Sarıçam Orman Mesire Yeri, Erdemli'de Alata Süs Bitkileri Araştırma Enstitüsü'dür.

5. Kuzey Mersin/Yaylalar:

Mersin, yayla kültürünün halen yaşatıldığı önemli bölgelerden biridir. K8 numaralı katılımcı yayla evlerinin inşası ile ilgili olarak Çamlıyayla'da Çuvalgı'da 1913-1915 yıllarında evlerin inşa edildiğini anlatmıştır (bkz. EK 1, K8).

Toroslar, Kuyuluk gibi ilçe ve mahallelerle son 6 yılda/yeni kurgulanmış konut sitelerinin yaygınlaştığı İstanbul-Ankara benzeri kent dokusu oluşmaya başlamıştır. Türkiye'deki ilk özel bankanın kurulduğu yer Mersin'de, Merkez ve Mezitli' de yer alan bankalar Çiftlikköy dışında henüz pek yukarılara taşınmamışlardır.

1990'larda Van' dan gelip İstanbul'un seçkin ürünlerini Mersinli beğenisiyle sunan ve merkez çarşıdaki yerini hiç terk etmeyen PETROL mağazası, Mezitli'deki yerini de yenilemiş ve sağlamlaştırmıştır, KOTON da öyle, Kitapsan ve MUDO ise kuzey Mersin'de (Yenişehir; AKM civarı) yeni yer açmışlardır. Kör Yusuf, ARAPAĞA ve Dondurmacı HALİL de öyle, Mersin'in ilerlediği yerlere ilerlediler ancak sakinleşen ve göçmenlere becaş edilen Mersin

merkezi de terk etmemişlerdir. Bu yüzden onlar da gerçek Mersinlilerdir. Mutlu zeytinyağı, Tarsuslu Okyay helvası ve Mersinli PAŞABAHÇE'nin ekolojik ayak izleri ise hep güzel olmuştur.

Bugün, “Kent Ormanı on beş yıl önce Mersin’ de kuzeyde kentlilerce kurulduğunda ormanı, yaylası ve doğası ulaşılabilir Mersin için hem ilk hem de bir lüks sayılabilirdi. Ancak Erçel, Çevlik gibi yakın yeşil alan ve köylerdeki baraj yapımı, piknik alanı gibi amaçlarla kesilen/açılan orman alanlarının tahribi, fazla sayıda yapılan yapay göletler 2019 nisanı Lamas seli örneği iklimi değiştirecek olaylardır, bugün ulaşımı çok zor olan “Nohut Harmanı” bile yapılaşmış ise yukarı kesimlerde de kontrolsüz yerleşim riski artacaktır”, diyen K10 numaralı katılımcının sözlerine kulak verilmelidir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Wu’ya göre (2014), antik kentlere kıyasla, günümüz şehirleri fiziksel boyutta ve ekolojik ayak izi bakımından daha büyük, hem nüfus hem de şehirleşmiş topraklar bakımından büyüme hızında daha hızlı ve peyzaj kompozisyonu ve konfigürasyonunda daha düzensiz olma eğilimindedir.

Sonuçta, kuzeye genişleyen kent, doğal alanların, batıya genişleyerek sit alanlarının da tahribine yol açmıştır. İlerleyen insan-çevre sistemleri olarak şehirler mekansal olarak heterojendir, karmaşık adaptif sistemlerdir. Bu nedenle, şehirlerin dinamik yörüngesi hiçbir zaman tam olarak tahmin edilemez veya kontrol edilemez, ancak kentsel ekolojik bilgi ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanan planlama ve tasarım etkinlikleriyle daha fazla istenen yönde etkilenebilir veya yönlendirilmelidir.

Türkiye’deki kentlerin genel özelliği, geçmişten gelen yapının korunmaması, kentsel evrimin yalnızca yıkım ve yeniden inşa üzerine kurgulanmasıdır. Örneğin, Tarsus’taki 4 katlı ahşap “konak” ve bahçesindeki paçalı güvercinler daha 1990’larda yıkılarak kat karşılığı değiştirilmiştir ancak Çiftlikköy’de Süleyman Demirel’i misafir etmiş eski biri halen bulunmaktadır (F. 18).

Yenileşme (çağdaşlaşma?) adına yerel yapı özelliklerinin hızla terk edilmesi, Anadolu kentlerinin hızla kimliksizleşmesine neden olmaktadır. Tarih boyunca Hititlerden başlayarak Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde kent dokusu görünümünü sağlamlaştıran Anadolu kentleri, 20. yüzyıldan başlayarak düzensiz yapılaşma ve dengesiz göçler nedeniyle kültürel olduğu kadar biçimsel erozyona da uğramıştır. Genel olarak 1980’li yıllarda büyük kentlerde başlayan ve Anadolu’nun pek çok kentinde artarak uygulanan bu eğilim, 2010’lu yılların sonuna gelindiğinde Mersin örneğinde karşımıza çıkmaktadır. 1950- 1957’lerde Fransız piyanistin –kendisi Samson Pascal François olabilir mi? (<http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler>) sahilinde konser verdiği “bahçeli evleri ile küçük bir İtalyan kasabasına benzeyen” Mersin de değişmiştir. Doğal alanların, narenciye bahçelerinin tahrip edilerek sitelerin hızla inşa edilmesi kentin doğa tahribi üzerinde yükseldiğini göstermektedir. Mersin kentinin kanıksanmış kent dokusu, narenciye bahçelerinin ortadan kaldırılarak inşa edilmiş siteler durumundadır. Benzer biçimde deniz rüzgarlarını tamamen engelleyen yüksek katlı sahil yapıları mevcuttur.

Doğa alanlarının giderek küçülmesi ve yapılaşmanın artması görüşülen tüm kent sakinlerinin onaylamadıkları bir konudur. O halde bu yapıların inşası nasıl gerçekleştirilmektedir? Önemli bir konu da il sınırları içinde yer alan ören yerleri ve sit alanlarıdır. Ancak kent içindeki sit alanlarının da Viranşehir (Soli-Pompeiopolis) örneğinde görüldüğü gibi dar bir alanda kaldığı ve çevresinin konutlarla kaplandığı gözlemlenmiştir.

Henüz 2010 yılında yazılan “İlerleyen dönemlerde hızlı bir kentsel büyüme ile karşılaşacak kentte büyüme, denetlenebilir bir çerçevede kalmaktadır” (Güneş, 2010) sözleri kısa sürede denetlenemeyen bir kent görünümüne dönüşmüştür. Mersin’de kent dokusunun korunması konusunda resmi kurumların etkin çalışması, STK ve üniversitelerin desteğinin alınması gereklidir. Ancak STK’ların en önemli ve uzun karşı-çıkış çalışması olan nükleer santral kurulumu engellenememiştir. Her yaşa yönelik eğitim programları ve kent gezileri, kent ‘benimseme-sahip çıkma-koruma’ ekseninde önem taşımaktadır.

Singapur’da (2019) bile, tropik kent yeşilliklerinde halkın algısı ve kabul edilebilir yabancı alan seviyeleri test edilmiştir. Ankete katılanlar, prensip olarak, orta derecede ve daha hızlı kentsel yeşilliklere karşı olmasa da faydacı değerler, eko-merkezli veya estetik olanlardan çok daha güçlü tercih faktörleridir ve insanlar parklar için orta derecede zorlu koşulları ve sokak manzaraları için düşük seviyeli bir doğal görünümü kabul etmektedirler (Hwanga ve arkadaşları (2019). Kentsel ve dere manzaralarına yönelik halk ve öğrenci tercihlerini araştıran bir diğer çalışmada ise insanlar, nehir kıyısındaki bitkilerin akarsu manzaralarında şart olduğu ve görsel olarak memnuniyet verici olabileceği inancını paylaşıyor gibi görünmektedir (Hu, 2019). Aslında yeşil kent yaratmaktansa yeşil kenti korumak daha kolaydır. “Kıyı kenti” Mersin, Akdenizli kimliğini koruduğu ve geliştirdiğinde gelecekte kimliğini sürdüren, uluslararası nitelikte, örnek bir kent olmalıdır. Geçtiğimiz 25 yıl içinde Mersin’den İstanbul’a üst ve orta gelir grubunun göç etmesi nedeniyle Mersin’in demografik yapısı değişmiştir. Mersin’e de Antakya, Gaziantep, Adıyaman, Şırnak, Şanlıurfa, Malatya’dan ve son olarak Suriye’den göç almaktadır. Bu bakımdan Mustafa Kemal Atatürk’ün “Mersinliler, Mersin’e sahip çıkınız.” sözü anımsanmalı, kentsel dokunun koruma çalışmalarına uygulanabilir plan, proje ve süreklilik kazandırılmalıdır (Corley et al., 2019; Che et al., 2019).

Aslında iklim öğelerine dikkat edilerek, göç hareketinin yavaşlatıldığı, küçük yayla/kırsal yerleşimlerinin fazla yapılaşmasının engellendiği, kalabalığın dağıtıldığı, yeşil ve toplu taşınımı düzenli kentler oluşturmak belediye hizmetlerinin bir görevidir. Bu konuda talepkar olmak gerekir (Tan, et al., 2014):

“Büyükşehir Belediyesi, Mersin il sınırlarında bulunan toplam beş yüz 32 sit alanı ve bin 100 tescilli yapıda Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu ile eşgüdüm içerisinde çalışıp alınan kurul kararlarının denetimini ve uygulanmasını sağlıyor. Tescilli yapılarda yapılacak tadilat ve onarımlar için Basit Onarım İzin belgeleri düzenleyen İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı bu bağlamda, üç yılda toplam iki yüz ellinin üzerinde KUDEB denetimi yaparak, tescilli yapılara 8 adet Ön İzin Belgesi, dört adet Uygunluk Belgesi düzenledi”, (F. 19-20) (<http://mersinakdeniz.com/mersin-planli-buyuyor-16487.html>)

EK 1:

(K 1) numaralı katılımcı:

“İlk olarak proje önüne Aralık 2015 tarihinde sunulmuştur. Projeyi gerçekleştirenlerden bahsetmek gerekirse, sokağın girişinde bulunun Tiyatro Agon ve Mersin Tiyatro Derneği tarafından, sokağın kozmopolitanlığını koruyarak, insanların birleşmesi ve tiyatroyu kabul ettirdikleri insanlara farklı bir bakış açısı ile yaşam ortamı sunmak amacıyla ilk olarak projeyi tasarlamıştır. Sponsor arayışlarına giren Salih Bey birçok firma ile görüştüktan sonra Beteks firması kabul eder. Arzu Kaymak projenin başına geçirilir. Aslında tiyatronun desteği ile olan projeye Beteks grup el atar. Sonrasında bana ulaşıldı, bu arada Çamlıbel hangi belediyeye bağlıysa onlar destek demeyelim de sadece siyasi bir şey olmamak kaydıyla izin verdiler ve sadece sokağı temizlediler. Projemize, Mayıs 2016’da başladık. Tiyatro grubundan da gönüllüler bize 1 haftalık süreçte yardımcı oldular. 1 haftalık süreçte ortalama 9-10 adet resim yaptım, 12-13 adet bina üzerine doğal bir kompozisyon uygulamaya çalıştım. Beteks anlaşmamız da bazı resimler sunmuştu bir kısmı onların reproduksiyonu olarak devam etti (Zar ve El, Siyahi Kadın, Kapı Kilidi, Köpek Balığı, Kaplumbağa...). Onun dışındaki resimlerin freehand olarak orada yaptım (Graffiti yazılar, Orman ve Hayvanlar, Lotus Çiçeği, Kadın Gözleri vs...). Tiyatro Agon ve Mersin Tiyatro Derneği (Salih Yıldırım) tarafından sokağın kozmopolit yapısı

korunarak tiyatroyu kabul ettirdikleri insanlara farklı bir bakış açısıyla bir yaşam ortamı sunmak istediklerini, bu amaçla duvar resmi çalışmalarını bulunan sanatçıya ulaşırlar. Bir haftalık süreçte 9-10 adet resim yaptım, 12-13 adet bina üzerinde doğal bir kompozisyon uygulamaya çalıştım.”

(K 2) numaralı katılımcı:

“Bu bölge Mersin’in tüm renklerini içinde barındıran bir mahalle, halk arasındaki adıyla Lazkiyeliler Mahallesi, Lazkiye göçmeni Araplar tarafından kurulmuştur. Şu anki adı Kültür Mahallesi, sokağın girişinde bulunan tiyatromuzun bulunduğu sokağa insanlarına yönelik geliştirdiği bir proje olan duvara yansıyan renkler çalışması, sanatsal bir farkındalık yapma amacıyla yapıldı. Sanatı insanlara uzak, dört duvar arasında değil, sanatın herkese ulaşımını amaçlamaktaydı ve başarılı oldu. Bu ve benzeri çalışmalar dünyanın dört bir yanında yapılmaktadır. Bize ilham veren çalışma, İngiltere’de kendi halinde terk edilen suç oranının yükseldiği bir mahalleye taşınan ve yaptığı resim çalışmalarını sokağa taşıyarak kötü görüntüyü ve mahallenin kötü kaderini değiştirmesi ile birlikte zamanla o bölgeye taşınan ressam. Kafeteryalar ve atölyelerle birlikte şu an İngiltere’nin en pahalı ve en güvenilir mahallesidir. Projenin doğuş kısmı buradan ilham alınarak yapıldı. Çalışmayı yapmak istediğimizde öncelikle finans kısmının halledilmesi gerekiyordu. Bu noktada birçok firmayla görüşme yapıldı ve Filli Boya destek vermeyi kabul etti. Mahalle sakinlerinden izin alındı, izin vermek istemeyenler çalışmalar başladığında işin güzelliğini görünce onlar da yaptırma istediler. Diğer sokak ve mahalle sakinleri de kendi sokaklarına yapmamız için talepte bulundular. Çalışmanın iyi olması belediyelerin de dikkatini çekti. Mezitli Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi ve Toroslar Belediyesi çalışmalardan etkilenip benzer projeler yaptılar. İnsanlarda yaratmış olduğumuz farklılıklar sokağa küçük dokunuşlar, her şeyi değiştirebiliyor, kendi haline terk edilen bir sokağın kaderini bile... Örnek verebilirim, sokak çok tenha olduğu için sokaktan geçmeyen bir vatandaşımız artık her sabah işine gitmek için o sokağı kullanmaya başladı ve işine giderken içinin açıldığını söyledi. Bunun için de teşekkür etmişti.”

(K 3) numaralı katılımcı:

“Kentin merkezi eski Adliye binasının bulunduğu yer (tren istasyonu karşısı), Orman Bölge Müdürlüğü’nün, Defterdarlık ve Tapu dairesinin olduğu yerlerdi. Metropol binasının iki katı üniversiteye dönüştürülmüştü. 1990’lardan sonra nüfus arttı.”

(K 4) numaralı katılımcı:

“1965 yılında Mersin’de sahilde bir Alman’ın yaptığı taş eve gelin geldim. Üç adet taş ev, çam ağacı ve bunların arasında yürümeyi zorlaştıran kum tepesi ve portakal bahçeleri vardı, evimizi bahçesindeki tulumbadan gelenlere su verirdik. Mersin kent sınırı, İstasyon’dan başlar Müftü Deresi’nde sonlanırdı.

Portakal, narenciye bahçeleri vardı. Müftü Köprüsü çevresinde ÖZSÜT’ün olduğu yerde kumsal ve bahçeler vardı. Yol yoktu. Elektrik yoktu, akşam az yanardı, voltaj düşüktü. Beş mahalle vardı. Fabrikalar Caddesi adını Mustafa Güleç’in fabrikasından alıyordu. Bu mahalle isimleri Çanakkale Savaşı’na katılan gemilerden gelir, Mahmudiye, Osmaniye, Mesudiye, Nusretiye, İhsaniye, sonra mahalle sayısı arttı. Flamingo Yolu adı kondu, TV dizisinden esinlenilerek. Çamlıbel’de ilk apartmanın 1970’de yapıldı sonra konaklar yıkıldı, giderek apartmanlar inşa edildi. “Dut altı” adıyla bilinen, yaptığımız otobüs son durağı şimdiki Bazaar Kafe’ nin yeridir. Buradaki caddeye bakan dut ağacı, 2016’ da kafeyi işleten tarafından kesilip yerine palmye ekildi (F. 21). Kıyıda Neptün Otel’i’nde büyük oğlum evlendi ve burada üç gün balayına kaldı. Burada hafta sonları piyanist Fransuva çalar ve dans edilirdi. 1968’lerde ölen Şakir Som, bu otelin ve bugün Polis Evi ile PTT tesisleri ve üniversitenin yer aldığı Çiftlikköy’ ün sahibi idi, buraları bağışladı.”

(K 5) numaralı katılımcı:

“Edebiyat, müzik ve resim odak noktalarıydı, insanları bir araya getiren. Metropol’ün yerinde portakal ve zeytin bahçeleri vardı. Elektrik fabrikası vardı, İngiliz silah fabrikası vardı, terk edilmiş. Hastane Caddesi gökdelen, Mersin’in sınırıydı. Müftü Deresi’nin ilerisine gidilmezdi. 1968’de sel felaketi olmuştu. Müftü köprüsü yıkıldı, bisikletle sahilden gidildi. Evler yıkıldı. 72 evlere faytonla gidilip denize girilirdi.”

(K 6) numaralı katılımcı:

“Siz Baedeker’i bilir misiniz, Almanca rehber kitap Türki; en iyi bilgiyi bunlar yazar ve günceller. Ankara’dan davet edilmiştik, Sertavul’a gittik köyde bize koyun kesildi, 30-40 kişi vardı, yer olmadığından çoğu misafir arabalarda yattı. Biz iyi ağırlandığımızı ballandıra ballandıra anlatınca başka dostlarımız da oraya gittiler. Bir de Alahan’a gitmiştik. Kaldığımız otelden Kıbrıs a gitmenin kolay olmadığını anlayıp göremeden dönmüştük. Bir de BP’yi çok övmüşlerdi, kampa geldik, 19 Mayıs, 27 Mayıs o zamanlar bayramdı, ikisi arasında memnun kaldığımız onbeş gün kadar bir tatil yapmıştık. Annem on yaşlarında iken bir süre Silifke de yaşamış, o zamanlar doktor yokmuş bunun için Mersin’e inmişler, burada bisiklete binen şortlu kızları o da anlatırdı. Beni rektör olarak atamadan evvel Mersin’e denizi ve balık yemek için gelirdik. Üniversite 1992 de kurulduğunda

aynı tarihlerde Opera Bale /Kültür Merkezi de kuruldu. TRT geldi. Kentin bir ucu Narlıkuyu; iyi balık yenir denilmişti, bir ucu da Gözne yolunda yolu kötü olan Dalakderesi idi, oranın da tavuk yemeğini övmüşlerdi, beğenmiştik.

Kentin Antalya ya açılan ucu eskiden kötü bir yolmuş. Buraya yıllar önce gelen genç Alman Yoska Fischer “o romantik yol asfalt olmuş”, demiş idi. Pompeiopolis vardı, Viranşehir oraya da giderdik, o zaman plaj yoktu. 1995 Eylül ayına kadar 2.5 yıl Denizhan 2’de oturduk, Kuyuluk yolu, Korukent bitince buraya taşındık, bizim zamanımızda Tece lojmanı bitmemiştir.

Mersin bir ticaret kentidir, ama sanayi, Serbest Bölge, (meyva suyu, vs.) ile her şeyden bir parçası olan karmaşık bir kenttir. Liman ve gemiciler eskiden çoktu. Gemiciliğe uygun ama gemiciliğin olmadığı bir yerdir. Vaktiyle bir amiral “güney sahillerinde gemicilik olmaz” demişti.

1980’lerde İstanbul’dan buralara gemi kalkardı, İskenderun-Antalya, İzmir arası gemi seferleri, hatta kız kardeşimiz Ankara’dan bu yolu kullanarak yanımıza geldi, biz gitmek istediğimizde ise iptal olmuştu. Buna karşın, daha 1881’de Alman konsolosun yazışması üzerine Adıyaman, Nemrut Dağı’nın dev heykellerini görmeye Almanlar, Rus gemilerini kullanarak gelip önce İskenderiye’ye uğramış sonra İskenderun’a gelmiş, oradan karayolu ile Gaziantep’e ve Adıyaman’a geçmişlerdir. Hatta Alman heyet “cehennemi tanımak isterseniz İskenderun’a gelin” diye yazmış, orada sütunları bulup okumuşlar ve tavsiye üzerine yaylalık tarafına da geçmişler. Belen; Sarımaçı tarafı, şimdi orada yüksek okul var. 1967’lerde, “Ankara’dan Mersin-Antalya tarafına gidecekseniz bol miktarda su ve benzin alın.” derlerdi.

(K 7) numaralı katılımcı:

“Mezarlık taşınarak yerine Metropol kuruldu. Hatta babamın mezarını burada kaybettik. Pozcu’yu kente ilk gelip turunç bahçe arazi satın alan ve şarap ve limonsuyu yapıp ihraç eden Şevket Pozcu kurdu. Şimdiki siteler onun çocuklarının. Okan Merzeci belediye başkanı iken ben meclis üyesiydim, “Batı Yakası” denilen bir plan uygulandı, kat mülkiyeti kaldırılarak, kargacık burgacık yapılaşmadan bir düzene geçilerek Pozcu’nun arada bahçelik hava koridorları bırakılmış kademeli yapısı ve enine yapılaşma ile en fazla on katlılık gerçekleştirildi. Sahillerde Jansen planı korundu bu yıllarda hızlıca yapılaşan Mersin Mezitli’de de bu durum sürdürüldü. 1948’de Adana’dan bir firmanın avukatlığını yaptığımda boş bir bahçe alanına teklif edilen 500 lira oranın yerli insanınca bu kadar etmez diye yanıtlanmıştı. Boş arsalar parsellenip satılırdı, Niyazi Bey (Mersin’de ilk kurulan sahil apart-otel-eğlence sitesi Soli’nin sahibi) de eskiden bu işi yaptığından bugün benim oturduğum yer (Marina karşısı, sahil yolu bir arka sokağı) için fazla para etmez demiş idi. Mersin çok çabuk gelişti.”

(K 8) numaralı katılımcı:

“1927 yılında Tarsus’da doğdum. 1913 ile 1915 (I. Dünya Savaşı) yıllarında Çamlıyayla; Çuvalgı’da evler yapılmıştı. Birkaç aile birbirine yürüme mesafesi ile biraz uzak otururdu. Teyzemin oğlu Hacı Osman Efendi Yemen de 7 yıl, yayla komşumuz Hafız Halil Develi de yedi yıl Yemen’de savaştı. Bu yüzden ailesi Çamlıyayla’daki evde kışı da zor şartlarda geçirmek zorunda kaldılar. Gelinimiz Nazmiye nüfusta 1921 yazılı, geç yazılmış, 1919’da doğmuş olmalıdır. Subay Hafız Halil dedenin altı toprak altevinin, orda soba yanar üstü yatılan 2 odalı ve en üstte sofalı kendi odası olan üstü çinko çatılı evde bu yılları geçirdiler. Hatta kendisi rahatsızlandığında buraya çağrıldık ve yan komşunun evinde yıkanarak bugün Çuvalgı’daki eski mezarlığa defnedildi. Atatürk’ü Tarsus’a geldiğinde gördüm. Gözleri ışıltılı, çok güzel insandı.

Annem bir buçuk yaşında öldü. İki kardeşlik. Konya Öğretmen Okulu’nda beni devlet okuttu. Tayinim Edirne’ye çıksa da o zaman II. Dünya savaşı olduğundan devlet hepimizi Konya’da toplamıştı, orda öğretmenlik yaptık. Hatta belgelerimde Edirne adı yazar, 25 yılda emeklilik hakkı çıkınca erken emekli olup İstanbul’a yerleştim, orada 40 yıl yaşadım. Şimdi Mersin’de gelinimiz Nazmiye’nin evinde Gürün apartmanında beraber oturuyoruz.”

(K 9) numaralı katılımcı

“Mersin göç alan kozmopolit bir şehir, geçmişi de var, ben bu yüzden İstanbul’a benzetip küçük İstanbul diyorum. Kentin odak noktaları liman ve Kilikya olarak bilinmesidir. Tarsus-Kızkalesi, Silifke’de kent sınırları biter.”

(K10) numaralı katılımcı

“Tarım ürünlerinin üretildiği yukarı yöruk köylerinde ben çocukken her evden toplanan sütlerin eşit miktarda olması için “değişik/keşik” denilen, köylülerin iki ucunu işaretledikleri ortak bir çubuk kullanılırdı, sütlerin tamamı toplanana kadar, bu çubuk her eve girip çıkardı. Yörükler yağmurun yağıp yağmayacağını üç parmak ucunu havaya kaldırıp, beline kurularak nemden kestirebilirdi... Kent Ormanı on beş yıl önce Mersin’de kuzeyde kentlilerce kurulduğunda ormanı, yaylası ve doğası ulaşılabilir Mersin için hem ilk hem de bir lüks sayılabilirdi. Ancak Erçel, Çevlik gibi yakın yeşil alan ve köylerdeki baraj yapımı, piknik alanı gibi

amaçlarla kesilen/açılan orman alanlarının tahribi, fazla sayıda yapılan yapay göletler, Lamas seli örneği iklimi değiştirecek olaylardır, bugün ulaşımı çok zor olan “Nohut Harmanı” bile yapılaşmış ise yukarı kesimlerde de kontrolsüz yerleşim riski artacaktır. Ağaç kesen insan olamaz. Benim keçiboynuzu ağacı altında ibadet edesim geliyor. Onu da koruyamıyorlar. İmar Barışı çıktıktan sonra, 2019’ da daha geçen ay Çevlik-Cemilli köyünde pek çok yer ormandan bahçeye dönüştürüldü ve kırk yaş altı genç çamlar traşlandı. 2018’de de “Kent Ormanı” oturma grupları nedeniyle kesime uğratılmıştı.”

Katılımcılara Yöneltilen Sorular

(K1) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Kiremithane Mahallesi’ndeki grafiti (duvar resmi) çalışmaları kaç yılında,
2. Kim veya kimler tarafından gerçekleştirildi,
3. Bu çalışma için size bir kurumdan, belediye vb. talep doğrultusunda mı başlandı,
4. Resimler için kaç kişi çalıştı, kaç saatlik bir çalışmanın ürünü, kaç resimden oluşuyor,
5. Resimler özgün tasarım mı, röprodüksiyon mu? Dünyada herhangi bir yerde uygulanmış örnekler mi?

(K2) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Kiremithane Mahallesi’ndeki grafiti (duvar resmi) çalışmasında neyi amaçladınız?
2. Çalışmada ilham aldığınız herhangi bir kent veya örnek bulunuyor mu?
3. Kent ve semt sakinlerinden nasıl geribildirimler aldınız?
4. Bu tür çalışmaların sizce bir semte katkısı neler olabilir?

(K3) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Geçmişte Mersin kentinin anımsadığımız odak semtleri nerelerdi?
2. Mersin kentinin bu odak semtleri hangi yapılar çevresinde gelişmişti?

(K4) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Geçmişte Mersin kentinin anımsadığımız odak semtleri nerelerdi?
2. Mersin kent merkezinin sınırları nereye kadar ulaşırdı?
3. Ana yollar ve caddeler hangileriydi?

(K5) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Mersin halkını birleştiren ortak kültürel noktalar nelerdi?
2. Geçmişte Mersin kentinin anımsadığımız odak semtleri nerelerdi?
3. Mersin kent merkezinin sınırları nereye kadar ulaşırdı?

(K6) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Geçmişte Mersin kentinin anımsadığımız odak semtleri nerelerdi?
2. Kentin günümüze kadar gelişim süreci hakkında neler söylemek istersiniz?
3. Mersin kent merkezinin sınırları nereye kadar ulaşırdı?

(K7) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Geçmişte Mersin kentinin anımsadığımız odak semtleri nerelerdi?
2. Kentin günümüze gelişim süreci hakkında neler söylemek istersiniz?
3. Mersin kent merkezinin sınırları nereye kadar ulaşırdı?

(K8) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Mersin’in geçmişinde yayla kültürü ve yayla evlerinin yapımıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

(K9) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Mersin kentinin anımsadığınız odak semtleri nerelerdi?
2. Kentin günümüzdeki gelişim süreci hakkında neler söylemek istersiniz?
3. Mersin kent merkezinin sınırları nereye kadar ulaşırdı?

(K10) numaralı katılımcıya yöneltilen sorular

1. Kentin günümüzde kuzey yayla alanlarındaki gelişim süreci hakkında neler söylemek istersiniz?

Kaynak Kişiler:

- K 1. Mert YİĞİT, (2019). Yaş: 29, görsel sanatçı (noktaart), Antalya.
- K 2. Salih YILDIRIM, (2019). Yaş: 37, tiyatro sanatçısı, Tiyatro Agon, Mersin.
- K 3. Muzaffer GÜZELANT, (2019). Yaş: 73, emekli devlet memuru, Mersin.
- K 4. Bilge TATVER (2019). Yaş: 70, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı, Mersin.
- K 5. Düğmeci Erkan (2019). Yaş: 80, Esnaf (Tuhafiyeci), Mersin.
- K 6. Vural ÜLKÜ (2019). Yaş 81, Akademisyen, MEÜ kurucu Rektörü, Mersin.
- K 7. Şinasi DEVELİ (2019). Yaş: 95, Avukat, eski Baro Başkanı, araştırmacı-yazar, Mersin.
- K 8. Nermin ÖZBEK (2019). Yaş: 92, Emekli ilkokul öğretmeni, Mersin.
- K. 9. Monika Kuki (2019). Yaş: 39, Fotoğraf sanatçısı, Mersin.
- K.10. Ceyhun Ekiz (2019), Yaş: 49, Mersin yerel rehberi.

KAYNAKÇA

Banksy, <http://www.banksy.co.uk/>, (Erişim: 29.03.2019)

Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*, Boston: Allyn and Bacon.

Bozoğlu, A. (2013). *S/S Ankara'dan M/F Ankara'ya*, <http://www.denizhaber.com/ss-ankaradan-mf-ankaraya-makale,100784.html>, Erişim tarihi: 28.03.2019.

Braudel, F. (2007). *Bellek ve Akdeniz: Tarihöncesi ve Antikçağ*. Çev. A. Berktaş, Metis: İstanbul.

Coffey, A. & Atkinson, P. (1996). *Making sense of qualitative data: Complementary research strategies*, Newbury Park, CA: Sage.

Cohen, D. (2002). Anti-Gravity Research on the Rise, <https://www.newscientist.com/article/dn2611-anti-gravity-research-on-the-rise/>. Erişim: 12.04.2019.

Çelikyay S., AYTEKİN, İ. (2016). Bartın Kentindeki Sanayi Bölgelerinin Ekolojik Planlama ve Kent Ekolojisi Açısından İrdelenmesi, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 18, 2, 213-223.

Dattwyler, R.H. (2018). La naturaleza como obstáculo: perspectivas críticas del avance de la vivienda social e infraestructura vial sobre los humedales en la ciudad de Valdivia, Chile, *Investigaciones Geográficas*, 56, 27-44.

Dede, A. (2018). Yerçekimsiz Ortamda Farklılaşan Mekan Anlayışı, <https://mimaritasarimsurecveetkilesimleri.wordpress.com/2018/01/09/yercekimsiz-ortamda-farklilasan-mekan-kavrayisi/>, (Erişim: 20.04.2019)

Eyüpgiller, K. (2013). Tarihi Yarımada'daki Yenileme Alanlarında Kültürel Miras'ın Korunması, *Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan: Mimari ve Kentsel Koruma*, YEM Yayın, İstanbul.

Fengyun Sun, Jingyi Xiang, Yun Tao, Chunfu Ton, Yue Che. (2019). Mapping the social values for ecosystem services in urban green spaces: Integrating a visitor-employed photography method into SolVES, *Urban Forestry & Urban Greening*, 38, 105-113.

Güneş, Açık G. (2010). *Mersin Levanten Yapıları Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

“İllerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı”
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067 (Erişim: 8.05.2019).

Karadağ, A. (2009). Kentsel Ekoloji: Kentsel Çevre Analizlerinde Coğrafi Yaklaşım, *Ege Coğrafya Dergisi*, 18/1-2, 31-47.

Kuan-Ling Liu, Ming-Hsiao Peng, Yuan-Chen Hung, Kok-Boon Neoh. (2019). Effects of park size, peri-urban forest spillover, and environmental filtering on diversity, structure, and morphology of ant assemblages in urban park, *Urban Ecosystems*.

“Mersin Planlı Büyüyor”, <http://mersinakdeniz.com/mersin-planli-buyuyor-16487.html>, Erişim: 20.05.2019.

“Mersin Otelleri”, <https://tr.hotels.com>, Erişim: 29.03.2019.

MESTBAŞ. (2019). “Mersin Serbest Bölgesi”, <https://www.mesbas.com.tr/Mersin--Serbest-Bolgesi,60.html>, Erişim tarihi: 07.03.2019.

Naycı, N. (2015). “Arkeolojik Alanlarda Katılımcı Yönetim Yaklaşımları: Kanlıdivane Koruma ve Geliştirme Projesi Deneyimi”, *Mersin'den Mimarlık, Planlama Tasarım Yazıları*, (Derl.) Y. Sarıkaya Levent, M. Uçar, Mersin, 65-89.

Neff, M.W. Corley, E.A. (2009). 35 years and 160,000 articles: A bibliometric exploration of the evolution of ecology, *Budapest Scientometrics*, 80, 3, 659-684.

Okuyucu, D. (2008). Kapadokya bölgesi yeraltı şehirlerinde bulunan şaraphanelerden birkaç örnek. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 1, 139-149.

Orsi, J. (2005). Hazardous Metropolis: Flooding and Urban Ecology in Los Angeles, *The Western Historical Quarterly*, 36, 3, https://www.researchgate.net/publication/35017751_Hazardous_Metropolis_Flooding_and_Urban_Ecology_in_Los_Angeles, (Erişim: 04.04.2019).

Özcan, A. (2007). Ekolojik Temele Dayalı Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Malatya Kent Örneği. Üzerinden Bir Değerlendirme, *Ankara 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 689-709.

Sandal, E.K. , Gürbüz, M. (2003). “Mersin Şehrinin Mekansal Gelişimi ve Çevresindeki Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1, 1, 117-130.

Sarıkaya Levent, Y. (2015). “Yayılan Kentlerde Kırdan Kente Dönüşüm: Mezitli İlçesinde Morfolojik Bir İnceleme”, *Türkiye Kentsel Morfoloji Sempozyumu*, 22-23 Ekim 2015.

Shangchun Hu, Hua Yue, Zhiqing Zho, (2019). Preferences for urban stream landscapes: Opportunities to promote unmanaged riparian vegetation, *Urban Forestry & Urban Greening*, 38, 114-123.

Sir Gavaz, Ö. (2018). Hititlerde Denizcilik, *Akdeniz'in En Büyük Tersanesi Dana Adası*, H. Öniz (Ed.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul, https://www.academia.edu/38076955/Hititlerde_Denizcilik, (Erişim: 12.04.2019).

Soli-Pompeiopolis Antik Kazıları, <http://www.denizhaber.com/deniz-kulturu/soli-pompeiopolis-antik-liman-kenti-kazilari-h23279.html>, (Erişim: 04.04.2019).

Tanyeli, U. (2017). *Yıkarak Yapmak*, Metis Yayınları: İstanbul.

Tan, P., Bin Abdülhamid, A. R. (2014). Urban ecological research in Singapore and its relevance to the advancement of urban ecology and sustainability. *Landscape and Urban Planning*, 125, 271–289.

Taş, İ. (2008). Hititlerde ölçü birimleri ve bunların Hitit metinlerinde kullanımı üzerine bir değerlendirme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 1, 73-90.

Topal, N. (2014). Seyyahların gözüyle Avanos ve çevresi, 23-24 Ekim 2014, *Avanos Sempozyumu*, 101-106, http://cahij.com/Makaleler/816920802_101-111.pdf

Tunçer M. ve Ercoşkun, Ö. (2007). “Kentsel Rant Baskısıyla Şekillenen Antalya için Ekolojik Planlama”, *Ekolojik Mimarlık ve Planlama Ulusal Sempozyumu*, 23.02.2007, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi.

Ünlü, T. (2007). Mersin'in mekânsal biçimlenme süreci ve planlama deneyimleri, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 3, 425-436.

Wu, Jianguo, (2014). Urban ecology and sustainability: The state-of-the-science and future directions, *Landscape and Urban Planning*, 125, 209–221.

Vural, S., Soloi-Pompeiopolis, Viranşehir / Mezitli, <http://www.yumuktepe.com/soloi-pompeiopolis-viransehir-mezitli-4-bolum/> (Erişim: 04.04.2019).

Yağcı, R., Yiğitpaşa, D. (2017). *Soli – Pompeiopolis 2017 Kazıları*, ANMED, 15, 108-118.

Yağcı, R. (2019). *Pompeipolis'te Son (Soli)*, <http://www.yumuktepe.com/pompeipoliste-son-prof-remzi-yagci/>, Erişim Tarihi: 29.03.2019.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Young, R. F., Wolf, S. A. (2006). Goal attainment in urban ecology research: A bibliometric review: 1975–2004. *Urban Ecosystems*, 9, 3, 179–193.

Yun Hye Hwanga, Zi En Jonathan Yuea, Seow Kang Lingb, Hee Hiong Victor Tan, (2019). It's ok to be wilder: Preference for natural growth in urban green spaces in a tropical city. *Urban Forestry & Urban Greening*, 38, 165-176.

FOTOĞRAFLAR

F. 1. Metropol

F. 2. Uray Caddesi, 1. UrayArt Festivali, 19.05.2019.

F.3. Kiremithane Mahallesi, geleneksel konut.

F. 4. Kültür Mh. Duvar resimleri, M. Yiğit.

F.5. İnönü Bulvarı, geleneksel konut.

F.6. İnönü Bulvarı, modern siteler.

F.7. Muğdat Camii ve çevresi.

F.8. Pozcu'da geleneksel konut.

F.9. Kushimoto Sokağı

F.10. Çamlıbel.

F.11. Mersin Ticaret Limanı.

F. 12. Mersin Ulu Camii ve çevresi

F. 13. Mersin merkezi üstgeçitten görünüm

F. 14. Şeyh Türbesi

F. 15. Çiftlikköy

F. 16. Erdemli yolu

F. 17. Erdemli yolu, Vivaldi sitesi.

F. 18. Çiftlikköy, eski “konak”.

F. 19. Mersin, Uray Cad. geleneksel konut

F. 20. Mersin geleneksel konut

F.21. Bazaar Kafe, eski kentin son durağı